

YUBİLEYLƏR

<https://doi.org/10.59849/2410-5600.2025.1.176>

UOT: 801.73

Zəkiyyə Əbilova

Fəlsəfə üzrə elmlər doktoru, dosent
AMEA Məhəmməd Füzuli adına Əlyazmalar İnstitutu
Bakı ş. İstiqlaliyyət küç. 26
e-mail: zekiyye.abilova@mail.ru

GÖRKƏMLİ MƏTNŞÜNAS ALİM VƏ TƏRCÜMƏÇİ KAMANDAR ŞƏRİFOV - 85

Xülasə

Bu ilin əvvəli mətnşünas alim, filologiya elmləri doktoru, professor Şərifov Kamandar Kazım oğlunun 85 illik yubileyini qeyd etdik. Ömrünün yarım əsrdən artıq bir müddətini – 54 ilini Əlyazmalar İnstitutunun divarları arasında keçirmiş alimin milli sərvətimiz olan əlyazmalarımızın toplanması və elm aləminə təqdim edilməsində böyük əməyi vardır. Bu yazıda alimin mətnşünaslıq və tərcüməçilik fəaliyyətindən bəhs olunur.

Açar sözlər: mətnşünaslıq, tərcüməçilik, ədəbi-mədəni, Misir Ərəb Respublikası, şərqşünas

Giriş

Azərbaycan ədəbiyyatı tarixində ərəb və fars dillərindən tərcümə olunmuş əsərlərin özünəməxsus yeri vardır. Azərbaycan türklərinin əsrlər boyu ərəblər, türklər və farslarla sıx ədəbi-mədəni əlaqədə olması və müştərək islam mədəniyyətinin yaranmasında bilavasitə iştirakı tərcümə sənətinin tarixi zərurət kimi ortaya çıxmasını şərtləndirmişdir. Tərcümə dilçiliyin böyük zəhmət və gərgin əmək tələb edən sahəsidir. Yazılı və şifahi olmaqla iki qola ayrılan tərcümə sənəti hər iki halda mütəxəssisdən işçi dilləri mükəmməl bilmək tələb edir. Azərbaycan Dövlət Universiteti Şərqşünaslıq Fakültəsinin müəllimləri fakültənin müdavimlərinin bu sahədə püxtələşməsi üçün mən deyərdim ki, seçmə ustadlar olmuşlar. Bildiyimiz kimi, bu gün filologiya elmləri doktoru, professor kimi tanıdığımız Kamandar müəllim Şərifov da məhz bu fakültənin məzunudur. 1963-1968-ci illərdə Ərəb filologiyası şöbəsinin tələbəsi olan Kamandar müəllim 1966-1967-ci illər ərzində təhsilini Misir Ərəb Respublikası Qahirə Universitetinin filologiya fakültəsində davam etdirmişdir. Praktiki cəhətdən mühüm olan bu mərhələ ərəb dilini daha yaxşı mənimsəməkdə gələcək alimə çox yardımçı olmuşdur.

Professor Kamandar Şərifovun tərcüməçilik fəaliyyəti.

Təbii ki, onun bir ərəbşünas kimi daha da püxtələşməsində həmin illərin böyük rolunu danmaq olmaz. Bunun nəticəsidir ki, artıq ərəb dilində sanballı mütəxəssis kimi tanınan K. Şərifov tərkibində olduğumuz Sovetlər birliyinin nümayəndəsi kimi 1968-1970-ci illər ərzində Misir Ərəb Respublikasında uzunmüddətli ezamiyyətə göndərilmişdir. Azərbaycan şərqşünasları, o cümlədən ərəbşünasları həmişə hər yerdə seçildiyi kimi, K. Şərifov da ona həvalə olunmuş işin öhdəsindən ləyaqətlə gəldiyindən 1977-1981-ci illər ərzində İraq Respublikasına uzunmüddətli ezamiyyətə göndərilmişdir. 1987-1990-cı illər ərzində isə Yəmən Demokratik Respublikasında uzunmüddətli ezamiyyətdə olmuşdur. Bütün bu illər

ərzində o zamankı Sovetlər Birliyinin adı çəkilən ölkələrdə apardığı tikinti-quruculuq işlərində tərcüməçi qismində fəaliyyət göstərmişdir. 1971-ci ildən taleyini AMEA Məhəmməd Füzuli adına Əlyazmalar İnstitutu ilə bağlamış alim bu günə kimi fəlsəfə doktoru, elmlər doktoru elmi dərəcələri, professor elmi adını almış, institut Elmi Şurasının elmi katibi olmuş, 1992-ci illərdən “Ərəbdilli əlyazmaların tədqiqi” şöbəsinin müdiri kimi çalışır. Bu illər ərzində milli sərəvətimiz olan əlyazmalarımızın toplanması, çeşidlənməsi, kataloqlaşdırılması, geniş oxucu kütləsinə, eləcə də beynəlxalq aləmə tanıtılması üçün əlindən gələni əsirgəməmişdir. Bütün bunlarla yanaşı, Kamandar müəllim ərəbdilli tərcüməçidir.

Anadilli yazılı abidələrimizin mühüm bir hissəsi də ərəbcədən çevrilmiş tərcümə əsərlərindən ibarətdir. Bu sahədə Kamandar müəllimin də xidmətləri danılmazdır. Dahi Azərbaycan alimi və mütəfəkkiri Xacə Nəsirəddin Tusinin orta əsr tələbəlik mədəniyyətinə, təlim-təhsil qaydalarına həsr edilmiş “Adabul-mütəəllimin” risaləsi ədəb ədəbiyyatının ən dəyərli nümunələrindəndir. Müəllif bu əsərində elm öyrənməyə başlayan tələbələrə təhsil almağın düzgün yollarını və metodlarını göstərmişdir. Müəllif haqlı olaraq tələbələrin müxtəlif elmi biliklərə yiyələnməsində tədris metodunun mühüm rol oynadığını qeyd etmişdir. Əsərin müqəddiməsində deyilir: “Bir çox tələbələr çalışsalar da, elmə yiyələnmək onlara müyəssər olmamışdır. Onlar cəhd göstərsələr də, bunun səmərəsini görməmişlər, çünki onlar təhsil yollarında səhv etmiş, onun şərtlərinə əməl etməmişlər. Təhsil yolunda səhvə yol vermiş hər bir kəs azaraq, qoyduğu məqsədə çatmamışdır”. 12 fəsildən ibarət olan əsərdə alim elm öyrənməyin yollarını, elmin mahiyyətini və əhəmiyyətini ətraflı şərh edir. Elmə və elm əhlinə səmimi qəlbədən böyük ehtiram göstərilməsinin zəruriliyini qeyd edir, tələbələri pis insanlardan və pis əxlaqi keyfiyyətlərdən uzaq olmağa çağırır. Tusi “Alimlər ölsələr də canlıdırlar” məsəlini çəkərək elmin əbədi olduğunu təsdiq edir. Belə ki, alim dünyasını dəyişdikdən sonra onun əsərləri qalır və insanları maarifləndirir. Müəllif yazır ki, ömür qısa, elm isə tükənməzdir... Gecə uzundur, onu yatmaqla qısaltma. İnsanı digər canlılardan fərqləndirən onun əqli, zəkası, düşüncəsi və elmidir”. Rəsulullah (s) buyurmuşdur: “Hər bir müsəlman kişi və müsəlman qadın elm öyrənməyə borcludur”. Tusi yazır: “Allah-Təala Adəmin mələklər üzərində üstünlüyünü elmlə göstərdi və əmr etdi ki, onlar Adəmə səcdə qılsınlar. Əgər bu iş tələb olunan kimi yerinə yetirilərsə, elm əbədi səadətə çatmaq üçün vasitədir. Mükəlləf şəxsə tapşırılmış elmi öyrənilməlidir, əgər o öyrənməsə, məcbur edilməlidir”.

Elm öyrənən elmlərin yaxşısını - dini işlərdə ehtiyac duyduğunu, sonra isə mal-dövlət qazanmaq üçün ehtiyac duyduğu elmləri seçməlidir. Tövhid elmini və Allah-Təalanın dəlillə tanınmasını ön plana çəkməli, yenilikləri yox, keçmişini seçməlidir. Deyildiyi kimi, “Sizə keçmişini öyrənmək lazımdır, yeniliklərdən çəkinin. Sizə haşiyələr yox, mətnlər lazımdır” [1, s.9]. Əvvəldən axıra kimi ibrətamiz nəsihətlərdən bəhs edən risalədə tələbələrə müəllim, dost, yoldaş seçərkən də məsləhətlər verilir: “Müəllimə gəlincə, tələbə onun ən savadlısını və ən yaxşısını seçməlidir. Tusi onu da qeyd edir ki, alim tamahkar olduqda onun üçün elmi məşğuliyyət qalmayacaq və o, haqq sözü deməyəcəkdir. Müəllim səy göstərməlidir ki, tələbəsi onun dövründə alim olsun. Dünya alimlərindən üstün olmaq üçün o öz tələbələrinə şəfqət göstərməlidir” [1, s.14].

“...Tələbə yoldaşı isə xeyirxah, ən dindar və həqiqətpərəst xasiyyətli insanlardan seçilməlidir. Tənəbdən, tüfeylidən, çoxdanışandan, pozğun və sözgəzdirdəndən uzaq olmaq lazımdır” [1, s.9]. Elmlərə yaxşı yiyələnməsi üçün tələbənin din yönümlü olması və məqbul sayılacaq ərzaqlarla qidalanması da mühüm amillərdəndir: “Elm öyrənən tələbə nə qədər dindar olarsa, onun elmi daha mənfəətli, təhsili daha asan və daha faydalı olar. Dindarlıq tələbəni qarınqululuqdan və faydasız yerə çox danışmaqdan, habelə mümkün olduqca bazar yeməyi yeməkdən çəkindirər. Çünki bazar yeməyi nəcasətə və xəbisliyə yaxın, Allah-Təalanın zikir olunmasından daha uzaq, laqeydliyə isə daha yaxındır. Belə ki, kasıbların gözü həmin yeməklərdə qalır, onu ala bilmədikləri üçün iztirab çəkirlər. Buna görə də bazar yeməyinin bərəkəti olmayır” [1, s.16].

Dərs vaxtına gəlincə, dərsə cümə axşamı başlamaq lazımdır. Rəsulullah (s) buyurmuşdur: “Cümə axşamı başlanan elə bir şey yoxdur ki, axıra çatmamış olsun” [1, s.11]. Çünki Cümə axşamı Allahın nur xəlq etdiyi gündür.

Yaddaşı və yaddaşsızlığı yaradan amillər haqqında olan fəsildə tələbələrə çox faydalı məsləhətlər verilir: “Yaddaşı gücləndirən ən qüvvətli amillər cidd-cəhd göstərmək, çalışqanlıq, az yemək, itaətkarlıq və mütiliklə qılınan gecə namazıdır. Quran qiraəti də hafizəni möhkəmləndirən amillərdəndir. (Bununla əlaqədar) deyilmişdir: “Quranın qiraətindən, xüsusən “Ayətül-kürsü”nün qiraətindən çox yaddaşı möhkəmləndirən heç bir şey yoxdur”. Dişlərin təmizlənməsi, bal içmək, şəkərlə buxur və iyirmi bir dənə qara kişmiş yemək yaddaşı möhkəmləndirir, çoxlu xəstəlikləri və ağrıları sağaldır. Bəlgəm və rütubəti aradan qaldıran hər şey yaddaşı möhkəmləndirir. Bəlgəmi çoxaldan hər şey isə yaddaşsızlığı çoxaldır. Yaddaşsızlığın meydana gəlməsinin səbəbi itaətsizliyin və qayğısızlığın çoxluğu, dünya işlərində hüzn və kədər, işin və intim əlaqələrin çoxluğu [1, s.17].

Rəsulullah (s) buyurmuşdur: “Ancaq dua ilə ruzi artar. Ömür isə ancaq möminliklə uzanar”. Bu hədislə sübut olunur ki, günah işlətmək ruzinin kəsilməsinə səbəb olur. Xüsusən yalan, kasıbçılığa gətirib çıxarır. Eləcə də çox yatmaq, murdarlanmışla xörək yemək, yemək süfrəsindən düşənə etinasızlıq göstərmək, soğan və sarımsaq qabığını yandırmaq, gecə ev süpürmək, zibili evdə saxlamaq, evin kandarında oturmaq, qapının bir tayına söykənmək, ayaqyolunda dəstəmaz almaq, şeyxlərin qabağından keçmək, valideynləri adı ilə çağırmaq, ibadətə etinasız yanaşmaq, valideynlərə dua etməmək, sınıq daraqla baş darmaq, xəsislik, israfçılıq, tənbellik, başısoyuqluq, işlərə laqeydlilik – bütün bunların hamısı kasıbçılığa səbəb olur [1, s.18].

Hüseyn bin Əlinin (ə) hədisinə görə: "Zinadan qaçmaq, həyəti süpürmək, qabları yumaq var-dövlət qazanmağa gətirib çıxarır”.

Ruzi əldə etmək üçün ən qüvvətli amillər dərin ehtiramla və itaətlə ibadət etmək, “Vaqiə” surəsini, xüsusən gecə və şam yeməyi vaxtı oxumaq, mələklərin xeyir-dua verdiyi “Yasin” surəsini sübh çağı oxumaq, məscidə əzandan əvvəl gəlmək, təharata səy göstərmək və boş-boşuna danışmamaqdır.

Elm öyrənən mütləq təbabətdən müəyyən şeyləri bilməlidir. O, Şeyx İmam Əbül-Abbas əl-Müstəfirin “Tibbün-nəbi” kitabında topladığı tibbi biliklərə əməl etməlidir. Bütün bunlar Kamandar müəllimin Azərbaycan mütəfəkkiri Nəsirəddin Tusinin “Adabül-mütəhəyyirin” əsərindəndir. Bu fikirləri Azərbaycan oxucusuna, azərbaycanlı və Azərbaycan dilini bilən tələbələrə çatdıran özü də illərlə ali məktəbdə dərs demiş K.Şərifovun böyük zəhmətlə etdiyi tərcüməsindəndir. Şərqi bir çox mütəfəkkirləri özlərinin dünyaşöhrəti qazanmış bədii əsərlərini yazarkən aşiqanə-romantik və qəhrəmanlıq dastanlarına müraciət etmiş və onlardan yaradıcı surətdə qidalanmışlar. Ülvi məhəbbəti, xalqın igid oğullarının qəhrəmanlarını, zülmə və ədalətsizliyə qarşı mübarizəni tərənnüm edən el dastanları orta əsr şairlərinə ilham verən zəngin bir xəzinə olmuşdur. Belə əsərlərdən biri də İsa təxəllüslü şairin “Mehri və Vəfa” poemasıdır. Əsərin əlyazması klassik irsin öyrənilməsi sahəsində aparılan axtarışlar zamanı aşkar edilmişdir. Əlyazmalar İnstitutunda əsərin iki əlyazma nüsxəsi mühafizə olunur. Hər iki nüsxəni uzun illər Əbdülqəni Nuxəvinin arxivini tədqiq edən və bu sahədə araşdırmalar aparan Kamandar müəllim Şərifov aşkarlamışdır. Tədqiqatçının gəldiyi nəticəyə görə, əlyazmanın 1833-cü ildə köçürülmüş nüsxəsi daha tamdır və Əbdülqəni Nuxəvinin xətti ilədir. Poemanın süjet xətti məhəbbət motivləri üzərində qurulsun da burada səxavət, xeyirxahlıq, ədalətlik kimi xüsusiyyətlər də ön planda verilir. Belə ki, öz məhəbbətinə sədaqətli olan Vəfa həm də səxavətli bir varisdir. Atasından ona miras qalmış bir küp qızılı xalqa sərf edir. Eyni zamanda “Mehri və Vəfa” poeması orta əsr Azərbaycan ədəbiyyatı və dili tarixinin tədqiqində mühüm əhəmiyyət kəsb edən mənbələrdəndir. Əsəri Azərbaycan dilinə transfoneliterasiya edən Professor Kamandar Şərifov 2000-ci ildə nəşr etdirmişdir [2].

Professor Kamandar Şərifov respublikada xüsusi yeri olan mətnşünas alimdir. Filologiyanın ən mühüm və geniş vüsət tapmış müstəqil elm sahələrindən biri də mətnşünaslıqdır. Mətnşünaslıq avtoqrafları əlimizdə olmayan, ayrı-ayrı dövrlərdə üzü köçürülmüş katib nüsxələrində gəlib bizə çatmış

orta əsrlərin yazılı abidələrinin mətnlərini araşdıran, müəyyən metod və prinsiplər əsasında həmin mətnlərin tarixini öyrənən, ədəbiyyatşünaslıq, dilçilik, tarix, paleoqrafiya və s. sahələrlə bağlı olan bir elmdir. Mətnşünaslığın əsaslandığı tədqiqat metodu müqayisəli-tarixi araşdırma üsuludur. Tekstoloji tədqiqatlar, mətni araşdırılan əsərin müəllifinin həyatı, yaradıcılığı və dövrü ilə bağlı şəkildə aparılır. Mətnşünaslıq eyni zamanda mədəniyyət tarixi üçün də böyük əhəmiyyət kəsb edən elm sahəsidir. Azərbaycan ədəbiyyatşünaslığı tarixində ilk dəfə olaraq bu tədqiqat işində mətnşünaslıq elminin tarixi köklərinin və inkişaf yollarının, eləcə də onun metod və prinsiplərinin orta əsrlərin yazılı abidələri əsasında kompleks şəkildə araşdırılması bir məqsəd kimi qarşıya qoyulmuşdur. Alimin bu sahədəki tədqiqatlarında Azərbaycan əlyazma kitabı və kitabxanalar; Azərbaycan mətnşünaslığının qaynaqları və inkişaf yolları; Təhriflər və onları doğuran başlıca amillər; Şərhlər və şərti işarələr sistemi kimi mövzular araşdırılıb.

K. Şərifov bir alim kimi elmin zamanla əlaqəli tələblərini vaxtında duyan və öz cavabları ilə həmin sahədəki boşluqları doldurmağı bacaran alimdir. Bu baxımdan onun Əlyazmalar İnstitutunun əməkdaşı Arif Ramazanovla birlikdə Mir Möhsün Nəvvab yaradıcılığına müraciət edərək Azərbaycan tarixşünaslığına təqdim etdikləri “Təvaxixi-rəzm və şurişi tayifeyi-ərməniyyəyi-Qafqaz ba firqeyi müsəlman” (“Qafqaz erməni tayfası ilə müsəlmanların vuruş və ixtişaş tarixləri”) əsəri təqdirə layiqdir. Ortaya atılmış süni Dağlıq Qarabağ probleminin tarixi köklərinin öyrənilməsi, bu sahədə xüsusi “peşəkarlı”ğa malik erməni millətçiləri və onların havadarlarının niyyətlərini ifşa etmək baxımından böyük əhəmiyyəti vardır. İlk dəfə transfoneliterasiya və tərtib edilərək elm aləminə təqdim olunan əsərdə tariximizin ən faciəli, qanlı səhifələrindən birini təşkil edən 1905-1906-cı illərdə rus imperiyasının fitnə-fəsadı və onun qəsbkar ordusunun köməyi ilə erməni millətçilərinin xalqımızın üzərinə qaldırılması nəticəsində baş vermiş qırğınlar qələmə alınmışdır. Əsərdə 1903-1904-cü illərdə Şuşada Qarabağın başqa kəndlərində erməni millətçilərinin Azərbaycan türklərinə qarşı törətdikləri cinayətlər haqqında ayrı-ayrı epizodlarda geniş məlumat verilir. Burada hətta 1877-ci il Rusiya-Türkiyə müharibəsi zamanı rus ordusunun tərkibində Qars şəhərinə daxil olan ermənilərin orada əllərinə keçən əlyazma kitablarını və Qur`ani-Şərifə amansızcasına yandırmalarından da bəhs olunur. Kitabın “Gülablı əhvalatı” (1323-cü il zilqə`də ayı) bölümündə belə bir hekayət verilir: “Ermənilər 20 nəfər uşaq, bir neçə qoca və bir kor kişinin qapıları bağlayaraq gizləndikləri evə çatdılar. Ermənilər evin bir tərəfini deşib ot, saman qoyaraq od vurdular. Evdəkilər tüstüyə tab gətirə bilməyib qapını açaraq bayıra çıxdılar. Ermənilər tökülüb bu günahsız uşaqların və qocaların hamısını gülləyə tutub qətlə yetirdilər. Əllərinə keçən malları isə qarət edib apardılar” [4, s.88]. “Qacar kəndinin əhvalatı”nda (1323-cü il zilhicce ayı) rəvayət olunur: “Ermənilərin Qacar kəndinə hücum etmələri haqqında xəbər tutan kimi ətraf müsəlman kəndlərindən çoxlu atlılar və piyadalar kənd əhalisinin köməyinə gəldi. Köməyə gələn qüvvələrlə Qacar kəndinin döyüşən igidləri erməniləri mühasirəyə alaraq nərələr çəkib: “A gədə, dur gəldim” deyir və gülləyə tuturdular. Qacar əhalisi kəndin içindən, köməyə gələn qüvvələr isə arxadan erməniləri qırmağa başladılar. Müsəlmanlar “Ya Əli!” nərəsi çəkə-çəkə onları təqib edib qırırdılar. Beləliklə, onları Tağ və Tuğ kəndlərinə kimi qovdular. Beləliklə, ermənilərin Qacar kəndinə hücumu onlardan 400 nəfərin ölümü ilə nəticələndi” [4, s.92]. Əsərdə Azərbaycanlıların mənfur düşməne qarşı apardığı mübarizədə qələbə ilə nəticələnən bir çox belə epizodlar vardır. Diqqət yetirdikdə hər dəfə bütün çaxnaşmaların ermənilər tərəfindən başlanıldığının da şahidi oluruq. Sanki bu millət dinc durmur, keçə kimi “qaşınan başını çobanın çomağına sürtür” və cavabını da alır.

Kamandar müəllimin əziyyətini çəkdiyi digər bir kitab XII əsr Azərbaycan mütəfəkkiri Xacə Nəsirəddin Məhəmməd Tusinin (1201-1274) “Əxlaqi-Möhtəşəmi” əsəridir. Nəsirəddin Tusi əxlaq ədəbiyyatına dair qələmə aldığı “Əxlaqi-Nasiri”-dən sonra 12 fəsildən ibarət “Adabül- mütəəllimin”, daha sonra isə “Əxlaqi-Möhtəşəmi” əsərini yazmışdır. Öncə sadalanan iki əsərdən sonra “Əxlaqi-Möhtəşəmi” ilk dəfə 2014-cü ildə tərcümə olunaraq geniş Azərbaycan oxucusuna təqdim olunmuşdur. Əsəri Kamandar Şərifov redaktə etmiş və ona 12 səhifəlik ön söz yazmışdır. Ön sözün müəllifi qeyd edir

ki, indiyədək haqqında məlumat verilməmiş bu əsərin yazılma təşəbbüsü də Hülakilər dövründə Kuhistan hakimi olmuş Nəsirəddin Əbdürrəhim bin Əbu Mənsur Möhtəşəm tərəfindən olmuşdur. O, əsərin mündəricatını hazırlamış, hər fəslə bəzi mətləbləri daxil etdikdən sonra əsərin yazılmasını Nəsirəddin Tusiyə tapşırılmışdır. Tusi Möhtəşəmin tapşırığına əsasən müvafiq fəsillər üzrə əsəri hazırlamış, hər fəslə daxil etdiyi ayələr, hədislər, rəvayətlər və hikmətli kəlamları ərəb dilində ayrı-ayrı bəndlər şəklində bölərək fars dilində tərcümələrini vermişdir. Tərcümənin dili sadə və anlaşılıqdır. Əsər qırx fəsildən ibarətdir. Müəllif əxlaq gözəlliklərindən bəhs edən əsərin hər fəslini bir gün üçün nəzərdə tutmuşdur. Hər gün bu fəsillərdən birinə əməl edən şəxs üzünə qırx gündən sonra hikmət xəzinəsinin açılacağını bildirir. Qırx sayı müqəddəs rəqəmlərdəndir. “Həllac Mənsur batini yüksəliş mərhələlərini sadalayarkən onların sayını qırx ədəd göstərmişdir. Qırx günün hikməti Qurani-Kərimdə də öz əksini tapmışdır. Musa peyğəmbərin qissəsində deyilir: “Musa ilə otuz gecə barədə vədələşdik, sonra ona daha bir on gün də əlavə etdik. Beləliklə, Rəbbin təyin etdiyi müddət tam qırx gecə oldu.” yazır ön söz müəllifi. Hər iki əsər mənə və məzmun baxımından eyni fikirləri ifadə edir. “Əxlaqi-Nasiri”də əsasən dünyəvilik, “Əxlaqi-Möhtəşəmi”də isə batinilik diqqəti cəlb edir. K.Şərifovun qeyd etdiyi kimi: “Əxlaqi-Nasiri”də əsasən dünyəvilik, “Əxlaqi-Möhtəşəmi”də isə ruhi-psixoloji məqamlar və batini hallar qabardılır” [4, s.11]. O da qeyd edilir ki, ilk dəfə 1982-ci ildə Tehrandə nəşr olunan əsərin yeganə əlyazma nüsxəsi Dr. Əli Əsgər Mehdəvinin kitabxanasında mühafizə olunur. “Nəsirəddin Tusinin elmi irsinin, o cümlədən çox zəngin əxlaqi baxışlar sisteminin və elm tariximizin daha dərinədən öyrənilməsi baxımından “Əxlaqi-Möhtəşəmi” əsərinin dilimizə tərcümə və tədqiqi ən vacib məsələlərdən biridir” – qeyd edir K. Şərifov [5, s.12].

Nəticə

Tərcümə abidələri ədəbiyyat tariximizin ayrıca bir qolunu, həm də özünəməxsus cəhətləri ilə seçilən xüsusi bir qolunu təşkil etdiyi kimi, yazılı ədəbi dilimizin inkişafı tarixində də mühüm yer tutmuş, onun yeni-yeni söz və anlayışlarla zənginləşməsində müstəsna rol oynamışdır. Əlyazmalarımızla bağlı aparılan hər hansı bir tərcümə və ya tədqiqat işi isə bilavasitə mətnşünaslığımızın inkişafına töhfədir. Hər iki sahədə fədakarlıq göstərən Professor Kamandar Şərifova uğurlar arzulayırıq.

Ədəbiyyat siyahısı:

1. Tusi Xacə Nəsirəddin. Adabül-mütəəllimin (Tələbəlik mədəniyyəti) Ərəb dilindən tərcümə edən və ön sözün müəllifi Kamandar Şərifli. AMEA Məhəmməd Füzuli adına Əlyazmalar İnstitutu. Bakı-“Nurlan” -2002. 20 s.
2. İsa. Mehri və Vəfa. Mətni transfoneliterasiya və tədqiq edən və sözlüyün müəllifi: FİLOLOGİYA ELMLƏRİ NAMİZƏDİ Kamandar Şərifli (Şərifov) 61 s.
3. Şərifov K.K. Azərbaycan mətnşünaslığının təşəkkülü və inkişafı. AMEA Məhəmməd Füzuli adına Əlyazmalar İnstitutu. “Örnək” nəşriyyatı. Bakı, 1996.146 s.
4. Mir Möhsün Nəvvab. 1905-1906-cı illərdə erməni-müsəlman davası. Tərtib edənləri, əski əlifadan çevirən və işləyənləri Kamandar Şərifov və Arif Ramazanov. “Azərbaycan” nəşriyyatı. “Şuşa” şirkəti, 1993. 128 s.
5. Tusi Xacə Nəsirəddin. “Əxlaqi-Möhtəşəmi”. Ərəb dilindən tərcümə edənlər: Cəfər Həsənov və Rüstəm Tofiq. Fəlsəfi İncilər Kitabxanası. Bakı-2024. 396s.

Zakiya Abilova

Kamandar Sharifov, a prominent textual scholar and translator - 85

Summary

In this year we celebrated the 85-th anniversary of the textual scholar, doctor of philological sciences, professor Kamandar Kazim oğlu Sharifov. The scientist, who spent more than half a century of his life, 54 years within the walls of the Institute of Manuscripts, has made a great contribution of the collection of our manuscripts, which are our national treasure, and presenting them to the word of science. This article talks about the scientist`s textual studies and translation activities.

Key words: *textual studies, translation, literary – cultural, Arab Republic of Egypt, orientalist.*

*Filologiya elmləri doktoru, professor **Kamandar Şərifov**
tərəfindən çapa tövsiyə olunmuşdur.*